

Włodzimiera Ziemińska-Odojowa

Badania archeologiczne na cmentarzysku ciałopoalnym w Niedanowie, pow. Nidzica

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 4, 624-625

1961

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KRONIKA NAUKOWA WOJEWÓDZTWA OLSZTYŃSKIEGO

WŁODZIMIERA ZIEMIŃSKA-ODOJOWA

BADANIA ARCHEOLOGICZNE NA CMENTARZYSKU CIAŁOPALNYM W NIEDANOWIE, POW. NIDZICA

W czerwcu 1961 r. Dział Archeologii Muzeum Mazurskiego przy współpracy Konserwatora Zabytków Archeologicznych kontynuował rozpoczęte w 1959 r. badania archeologiczne na ciałopalnym cmentarzysku w Niedanowie, pow. Nidzica. Wyniki badań poprzednich sezonów opublikowano już w krótkich wzmiankach¹⁾. Badania w roku 1961 objęły teren przylegający do wykopów z lat poprzednich we wschodniej części cmentarzyska. Na przestrzeni 450 m² (ary 101, 121, 113, 145 ćwiartka c i d.) odkryto ogółem 46 pochówków ciałopalnych (groby 96—103 i 105—143) oraz jeden pochówek szkieletowy (grób 104). Łączna ilość odkrytych grobów po 3 latach badań wynosi 143 pochówki mniej więcej równomiernie rozlokowane na 13 arach dotychczas badanego terenu cmentarzyska. Według wstępnej analizy pochówków ciałopalnych w tym rejonie cmentarzyska przeważały groby jamowe. Odkryto ich w ostatnim sezonie 36 obok 10 grobów popielnicowych z reguły obsypanych szczątkami stosu. Groby jamowe i popielnicowe odkrywano średnio na głębokości od 30—70 cm od powierzchni cmentarzyska. Groby położone płycej były znacznie zniszczone. Jamy grobowe w obydwu formach grobu miały kształt kolisty o średnicach od 0,30 do 0,70 cm, w przekroju zaś kształty workowate, niekowate lub półkuliste. Wyposażenie grobów popielnicowych stanowiła przede wszystkim ceramika. Ilość naczyń w grobach była różna i wahała się od 1—8 naczyń. Kości znajdowały się najczęściej w dużych baniastych popielnicach, nie było to jednak regułą, gdyż odkrywano je również w małych naczynkach. W grobach popielnicowych oprócz ceramiki odkrywano takie przedmioty jak: zapinki żelazne i brązowe, igły żelazne i brązowe, szydła żelazne, sprzączki żelazne i brązowe, bransolety brązowe, wisioriki brązowe, paciorki i prześliki. W grobach jamowych oprócz kości, które nie tworzyły skupisk, a raczej były rozproszone po całej jamie grobowej i fragmentów ceramiki pochodzących najczęściej z różnych naczyń, wyposażenie w przedmioty metalowe nie różniło się zasadniczo od wyposażenia grobów popielnicowych. Nowym elementem występującym tylko w grobach jamowych były fragmenty lub większe ilości okruchów stopionego przejrzystego szkła. Za nowe elementy wyposażenia obydwu form grobów ciałopalnych, po raz pierwszy występujące na cmentarzysku, należy uznać płytkowe

¹⁾ Porównaj Włodzimiera Ziemińska-Odojowa, *Badania archeologiczne Muzeum Mazurskiego w roku 1959*, Komunikaty Mazursko-Warmińskie 1960, nr 1, s. 150—151, oraz Włodzimiera Ziemińska-Odojowa, *Badania archeologiczne Muzeum Mazurskiego w roku 1960*, Komunikaty Mazursko-Warmińskie, 1961, nr 1, s. 152—154.

grzebień kościany, wisiorki brązowe, nowe odmiany paciorków ze szkła, kamienia i drutu srebrnego. Wszystkie groby ciałopalne zawierały większe lub mniejsze ilości węgla drzewnego oraz często drobne fragmenty nie dających się określić przedmiotów żelaznych i brązowych. W kilku miejscach badanego terenu odkryto kamienie i doły po wybranych kamieniach, które można wiązać w kręgi otaczające groby. Kręgi te posiadają średnicę od 4—6 m.

Drugi odkryty w obrębie cmentarzyska ciałopalnego grób szkieletowy podobnie jak w roku ubiegłym zaznaczony był na powierzchni brukiem o średnicy 5—6 m. Na głębokości 1 m odkryto resztki szkieletu zorientowanego głową na północny zachód. Na wyposażenie grobu szkieletowego składały się: dwie brązowe zapinki oczkowate, paciorki szklane, igła brązowa oraz dwa naczynia. Środek grobu szkieletowego zniszczony był przez wkop rabunkowy. Znalaziono w nim fragment sprzączki żelaznej. Na dnie grobu odkryto również płamę z intensywną spalenizną.

Analizując wyposażenie grobów na cmentarzysku ciałopalnym w Niedanowie można potwierdzić sugerowane już w poprzednich latach obserwacje. Na cmentarzysku brak było typowo męskich pochówków z wyposażeniem takim jak: broń, narzędzia, brzytwy. Sugestie te poparte zostały ostatnio bardzo ciekawymi wynikami badań antropologicznych²⁾, przeprowadzonych na materiale kostnym z grobów ciałopalnych z dwu pierwszych sezonów w Akademii Medycznej w Białymstoku pod kierownictwem prof. dra Tadeusza Dzierżykraya-Rogalskiego. Analiza materiału stwierdza, że 90% osobników pochowanych w tym rejonie cmentarzyska, to kobiety. Groby męskie w 70% określone zostały ze znakiem zapytania. Analiza antropologiczna stwierdziła również, że niekiedy w jednym grobie ciałopalnym znajdowały się trzy pochówki.

Dotychczas ustalona chronologia cmentarzyska obejmowała okres późnolatański (I w. p. n. e.) oraz okres wczesnorzymski (I i II w. n. e.). Próba analizy wyposażenia grobowego materiału odkrytego na cmentarzysku w roku 1961 pozwala przesunąć chronologię cmentarzyska również na okres późnorzymski (III i VI w. n. e.).

JERZY ANTONIEWICZ

„I KONFERENCJA NAUK HISTORYCZNYCH” POŚWIĘCONA BADANIOM ZIEM PÓŁNOCNO-WSCHODNICH POLSKI W BIAŁYMSTOKU

Białystok do wybuchu II wojny światowej nie był nigdy ośrodkiem żywego ruchu umysłowego. To typowe miasto przemysłu włókienniczego, posiadające w okresie międzywojennym duży odsetek mniejszości narodowych, nie było żadnym ośrodkiem życia naukowego. Rolę tę na obszarze położonym między Warszawą a Wilnem starało się spełnić Grodno, miasto szkół i żywych tradycji kulturalnych od czasów E. Orzeszkowej. W innej sytuacji znalazł się Białystok po II wojnie światowej. Stał się centrum kulturalnym województwa już choćby dlatego, że powstała tam Akademia Medyczna, Wyższa Szkoła Inżynierska oraz Muzeum Okręgowe. Zwłaszcza te dwie wyższe szkoły o profilu wybitnie specjalistycznym stały się ośrod-

²⁾ Porównaj maszynopis w aktach Konserwatora Zabytków Archeologicznych.